

Nr 207.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om inskränkning i rätten till inmutning inom vissa län; given Stockholms slott den 12 mars 1926.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om inskränkning i rätten till inmutning inom vissa län.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Torsten Nothin.

Förslag
till
Lag
om inskränkning i rätten till inmutning inom vissa län.

Härigenom förordnas, att inom Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län inmutning för annans än kronans räkning ej utan Konungens för särskilt fall givna tillstånd må ske å kronojord, som ej innehaves under ständig besittningsrätt eller är anslagen till boställe.

Denna lag träder i kraft den 1 maj 1926 och skall upphöra att gälla den 1 januari 1928, så framt ej Konungen med riksdagen annorlunda förordnar.

Genom denna lag upphävas lagen den 31 maj 1918 (nr 288) innefattande särskilda bestämmelser angående rätten till inmutning inom vissa län och lagen den 13 februari 1925 (nr 26) om fortsatt tillämpning av sistnämnda lag, dock att i fråga om inmutning, som skett med tillämpning av bestämmelserna i lagen den 31 maj 1918, samma bestämmelser skola fortfarande gälla.

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 5 februari 1926.*

N ä r v a r a n d e:

Statsministern SANDLER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NOTHIN, SVENSSON, HANSSON, LINDERS, SCHLYTER, LARSSON, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON.

Efter gemensam beredning med chefen för handelsdepartementet anför chefen för justitiedepartementet, statsrådet Nothin:

»I slutbestämmelserna till lagen den 31 maj 1918 (nr 288) innefattande särskilda bestämmelser angående rätten till inmutning inom vissa län är stadgat, att det i lagens 1 § omförmälda förbud mot inmutning av järnmalmsfyndighet för annans än kronans räkning skulle upphöra att gälla den 1 oktober 1919 samt att lagens övriga bestämmelser icke skulle tillämpas med avseende å inmutning, som söktes efter sistnämnda dag, allt så framt ej Kungl. Maj:t med riksdagen annorlunda förordnade. Genom särskilda lagar, gällande för ett år i sänder, har därefter 1918 års lag erhållit förlängd giltighetstid, senast genom lag den 13 februari 1925 (nr 26) till den 1 januari 1927.

I skrivelse den 21 oktober 1925 har jag anmodat kommerskollegium, länsstyrelserna i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, chefen för Sveriges geologiska undersökning samt bergmästaren i norra bergmästardistriktet att inkomma med yttrande, huruvida sådant förordnande om fortsatt tillämpning av berörda lag, vilket omförmäldes i slutbestämmelserna till lagen, borde meddelas för tiden efter den 31 december 1926, då lagens giltighetstid utginge, ävensom vilken tid ett dylikt förordnande eventuellt borde avse. Sedan dessa yttranden numera inkommit, anhåller jag få lämna redogörelse för deras innehåll.

Bergmästaren i norra bergmästardistriktet C. I. Asplund har anfört följande:

»Under tiden efter denna lags ikraftträdande, den 15 juni 1918, till och med den 14 december 1925 hava för enskilda utfärdats följande antal mutsedlar dels å nyupptäckta, dels å sönade fyndigheter å sådan kronojord inom Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län, som avses i lagen:

Bergmästaren i norra bergmästardistriktet.

L ä n	Fyndigheter enligt uppgift	Antal mutsedlar vart och ett av åren								Summa mutsedlar
		1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	
Norrbottens . .	nyupptäckta	316	153	170	30	3	27	0	2	701
	sönade . . .	220	75	73	106	38	35	28	53	628
	Summa	536	228	243	136	41	62	28	55	1,329
Västerbottens .	nyupptäckta	51	6	7	233	35	48	59	28	467
	sönade . . .	115	0	22	31	6	0	10	3	187
	Summa	166	6	29	264	41	48	69	31	654
Jämtlands . . .	nyupptäckta	7	8	0	0	0	0	0	0	15
	sönade . . .	33	1	2	0	0	0	0	0	36
	Summa	40	9	2	0	0	0	0	0	51
Totalsummor	nyupptäckta	374	167	177	263	38	75	59	30	2,048
	sönade . . .	368	76	97	137	44	35	38	56	851
Summa summarum		742	243	274	400	82	110	97	86	2,899

Av före den 1 januari detta år inmutade fyndigheter, som ännu icke blivit belagda med utmål, åtnjuta fyra st. tillstånd till förlängd arbetstid, under det att samtliga övriga icke utmålslagda förfallit. Tillsammans med under 1925 inmutade fyndigheter, från vilka dock avräknas fyra st. nyupptäckta sådana, som under året blivit belagda med utmål och därför redovisas bland utmålen, upptagas dessa fyndigheter i nedanstående sammanställning över samtliga nu gällande, icke utmålslagda fyndigheter å kronojord inom ifrågavarande län, fördelade efter län och mineralanledningarnes art sålunda:

Mineralanledningarnes art	Norrbottens län		Västerbottens län		S u m m a		
	nya	sönade	nya	sönade	nya	sönade	summarum
Bly- och silvermalm	—	6	—	—	—	6	6
Bly-, zink- och silvermalm	—	12	—	—	—	12	12
Bly-, zink- och silvermalm samt svavel- och magnetkis	—	7	—	—	—	7	7
Svavelkis	—	—	22	3	22	3	25
Svavel-, magnet- och kopparkis	—	1	—	—	—	1	1
Kopparkis	—	3	2	—	2	3	5
Koppar- och molybdenmalm	—	1	—	—	—	1	1
Arsenikmalm	—	4	—	—	—	4	4
Apatit	2	16	—	—	2	16	18
Magnesit	—	7	—	—	—	7	7
Summa	2	57	24	3	26	60	86

Av hittills på fyndigheter, inmutade enligt lagen den 31 maj 1918, lagda utmål, inalles 69 st., äro följande enligt från innehavarna lämnade uppgifter ännu gällande:

L ä n	Mineralanledningens art	Utmålen lagda år							Summa
		1918	1919	1920	1921	1922	1924	1925	
Norrbottens . . .	Grafit	15	2	—	—	—	—	—	17
	Svavelkis med järnmalm .	—	8	1	7	1	—	—	17
	Magnesit med järnmalm .	—	—	4	—	—	—	—	4
	Silver- och blymalm . . .	—	—	4	—	—	—	—	4
	Arsenikmalm	—	—	1	—	—	—	—	1
	Molybdenglans	—	—	1	—	—	—	—	1
	Summa, Norrbottens	15	10	11	7	1	0	0	44
Västerbottens . . .	Svavelkis	—	1	—	—	—	—	—	1
	Svavel-, koppar- och zinkmalm	—	—	—	—	—	6	—	6
	Svavel-, koppar- och arsenikmalm	—	—	—	—	6	2	—	8
	Svavel- och kopparkis . .	—	—	—	—	—	—	4	4
	Summa, Västerbottens	0	1	0	0	6	8	4	19
Jämtlands . . .	Kromjärn	0	1	0	0	0	0	0	1
	Summa utmål för hela distriktet	15	12	11	7	7	8	4	64

De under 1925 lagda utmålen tillhöra den del av det stora, inom Norsjö socken av Västerbottens län belägna Mensträskfältet, som sträcker sig in på kronopark. Under 1925 hava inga utmål, lagda enligt lagen den 31 maj 1918, anmälts sönade.

Av inom *Norrbottens län* befintliga 59 gällande inmutningar, som ännu icke blivit utmålslagda, angivas 18 innehålla apatit, av vilka 16 i år för sjätte gången sedan 1919 äro föremål för ommutning, synbarligen i egentligt syfte att gent emot andra eventuella inmutare bevara upptäckarerrätten till fyndigheterna, som huvudsakligen torde innehålla järnmalm, tills sådan malm å kronojord åter får inmutas av enskilda. Av övriga ånyo inmutade fyndigheter hava 8 st. förut varit belagda med utmål, som numera uppgivits förverkade, därav en molybdenfyndighet i Vähävaara, Gellivare socken, utmålslagd år 1919, och sju järn- och magnesitfyndigheter i Tarrekaisse inom Kvikkjokks kapellförsamling, utmålslagda åren 1902 och 1905; 4 st. å arsenikmalm som blivit vid förrättning i juli innevarande år förvägrade utmål på grund av otillfredsställande malmblotning; 2 kopparkisfyndigheter förekomma tillsammans med kvartsfyndigheter i närheten av Vassijaure järnvägsstation, å vilka koncession sedermera beviljats; 25 fyndigheter hava slutligen inmutats i fältriktningen eller i hängandet av Nasafjälls malmfält, vars huvuddel är sedan 1891 belagd med ännu gällande utmål.

Medan av *Norrbottens läns* 59 ännu icke utmålslagda inmutningar endast 2 äro nyupptäckta, äro däremot av de 27 *västerbottniska* icke mindre än 24 nyupptäckta och endast 3 st. i Tjäterfältet, Tärna socken förut inmutade. Av dessa 24 angivas 2 innehålla kopparmalm (i Granbergslidens malmfält, Norsjö socken), de övriga svavelkis, varav 10 i Rackejaurfältet, Malå socken, samt inom Norsjö socken 9 i Mensträskfältet, 2 i Mörttjärnsfältet (nära Granbergsliden) och 1 i Åsens malmfält nära stambanan och Skellefte älv.

Inom *Jämtlands län* har inmutareverksamheten å kronojord alltid varit obetydlig och ända sedan 1920 icke föranlett en enda inmutning.

Om än för detta sistnämnda län och i viss mån även beträffande Norrbottens län de senaste årens erfarenheter synas giva vid handen, att lagen om inmutning å kronojord av den 31 maj 1918 icke längre medfört några upptäckter av betydelse, så synes densamma dock för de inom Västerbottens län bedrivna intensiva malmletningarna, som ännu pågå i stor utsträckning såväl på kronojord som enskild jord, hava varit desto värdefullare och synes detta innebära fullgiltig anledning till ytterligare förlängning av lagen, till dess densamma kan avlösas av en ny definitiv gruvlag. Då det icke är uteslutet, att malmletning i större skala vid förbättrade konjunkturen åter kan komma att med framgång bedrivas även inom Norrbottens och Jämtlands län, synes lagen böra få i fortsättningen gälla även för dessa län.

Då det icke torde kunna antagas att ny gruvlag kan komma att föreligga före 1927 års utgång, får jag vördsamligen föreslå, att ifrågavarande lag av den 31 maj 1918 förlänges till utgången av år 1927.»

Länsstyrelserna i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län.

Länsstyrelsen i Jämtlands län har anfört: Sedan ingången av år 1920 hade någon mutsedel å fyndighet å kronojord icke blivit till länsstyrelsen ingiven. För länets vidkommande syntes därför grundad anledning icke föreligga att ytterligare utsträcka tiden för lagens giltighet. Skulle emellertid förhållandena i de båda övriga län, som berördes av lagen, anses tala för en fortsatt tillämpning av densamma, hade länsstyrelsen för sin del intet att erinra mot att tiden för lagens giltighet utsträcktes under ytterligare ett år.

Länsstyrelsen i Västerbottens län har uttalat, att förordnandet om lagens giltighet syntes böra utsträckas under ytterligare ett år i avbidan på ny gruvlagstiftning.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har, under åberopande av vad bergmästaren Asplund i sitt yttrande anfört, instämt i dennes hemställen om lagens förlängning under ytterligare ett år eller till den 1 januari 1928.

Kommerskollegium och Sveriges geologiska undersökning.

Med hänsyn till vissa i ärendet föreliggande omständigheter hava kommerskollegium och Sveriges geologiska undersökning ansett sig böra gemensamt avge yttrande i anledning av remissen. Ämbetsverken hava anfört:

»Sveriges geologiska undersökning sedan år 1918 bedrivna praktiskt geologiska utredning rörande Västerbottens län, vilken till väsentlig grad inriktats på uppdragandet av sådana mineralråmnen, varpå brist råder inom landet, medförde först upptäckten av de sedermera vid 1921 års riksdag såsom statsgruvefält avsatta Stekenjokks och Remdalens svavelkis- och kopparmalmfyndigheter inom västra delarna av Vilhelmina socken. Liksom den av enskilda inmutade förekomsten Tjäter samt ett antal smärre fyndigheter inom Tärna socken, vilka samtliga under dessa utredningar blivit undersökta, äro dessa malmförekomster, redan på grund av sin belägenhet, att betrakta endast såsom reserver för framtiden.

Då detaljerade undersökningar år 1920 upptogos inom det s. k. Skelleftefältet i nedre delen av Västerbottens län, upptäcktes ett flertal koppar- och svavelkisfyndigheter av aktuell betydelse, vilka blivit för kronans räkning inmutade.

För ytterligare undersökningar samt försvarsarbeten anslag 1921 års riksdag på tilläggsstat för sistnämnda år ett belopp av 40,000 kronor.

1922 års riksdag anslag för samma ändamål 75,000 kronor å detta års tilläggsstat.

För budgetåret 1923—24 anslags ett belopp av 140,000 kronor för ändamålen i fråga, och för budgetåret 1924—25 anvisades dels för verkställande

av undersöknings- och försvarsarbeten å områden, som genom Sveriges geologiska undersöknings försorg voro eller kunde varda för kronans räkning inmutade, ett anslag av 55,000 kronor dels ock för tillvaratagande i övrigt av kronans gruvegendom ett anslag av 15,000 kronor.

För innevarande budgetår har för förstnämnda ändamål anvisats ett anslag av 50,000 kronor.

Utom staten har särskilt Centralgruppens emissionsaktiebolag bekostat dyrbara arbeten för att inom länet eftersöka malmfyndigheter.

De stora kostnader, som sålunda nedlagts, hava betingats av härvarande malmers belägenhet under ett mäktigt jordtäckte, i en del fall även under sjö eller myr. För uppsökande av dessa malmer voro de äldre metoderna för malmletning icke användbara, utan det var först i och med utvecklingen av de elektriska malmletningsmetoderna som uppsökandet av inom Skelleftefältet förmodade malmförekomster kunde upptagas med utsikt till framgång. Malmletningen omfattar såväl noggranna geologiska detaljundersökningar som med ledning därav utförda omfattande elektriska mätningar. Sedan resultaten härav bearbetats, måste antingen diamantborrning eller omfattande jordschaktnings- och sprängningsarbeten tillgripas för att undersöka, huruvida de elektriska indikationerna representera malm ävensom huru eventuellt förekommande malm är beskaffad. Anlitande av väl utbildade arbetskrafter är en nödvändig förutsättning för denna vetenskapligt bedrivna malmletning.

De betydande tillgångar av i vårt land förut endast sparsamt företrädade eller t. o. m. okända malmer, som genom de ifrågavarande undersökningarna blivit upptäcka och vilka säkerligen komma att föranleda både gruvdrift och förädlingsindustri, måste emellertid utan tvekan sägas fullt rättfärdiga de nedlagda kostnaderna.

Den situation, som inträtt med de vunna resultaten, synes vara ägnad att bringa under överbärande frågan, huruvida den under krigsåren tillkomna och hittills årligen förlängda lagen av den 31 maj 1918 innefattande särskilda bestämmelser angående rätten till inmutning inom vissa län, bör oförändrad vidmakthållas, eller om en modifikation av densamma, eventuellt återgång till före denna lag rådande förhållanden, bör ske.

Det är mycket troligt, att den numera allmänt spridda kännedomen om den framgång, varmed nyssnämnda malmletningar bedrivits, särskilt vid förbättrade konjunkturer för koppar eller andra här förefintliga metaller, kan föranleda, att personer, som icke gjort några som helst uppoffringar för dessa fyndigheters upptäckande, genom att verkställa inmutningar å eller intill undersökta områden skulle kunna på ett ur allmän synpunkt skadligt sätt störa den pågående malmletningen. Denna fara ökas givetvis i och med undersökningarnas utsträckande över flera och större fält. Man torde icke sakna anledning befara, att sådana missförhållanden i avseende å inmutningsverksamheten, som på 1890-talet gjorde sig så starkt gällande i Norrbottens län, nu även kunna komma att uppstå i Västerbottens län. Länsstyrelsen i Norrbottens län anförde i ett yttrande den 27 mars 1902 till kommerskollegium härom bland annat följande.

På sätt bergmästaren meddelat, har i Norrbottens län inrotat sig ett stort oskick vid inmutningarna, vilket står i strid med grunderna för inmutningsrätten och gruvlagstiftningen i övrigt, nämligen att en och samma person i stället för att fullgöra föreskriven arbetsskyldighet, år efter år inmutar samma malmfyndighet. Kostnaderna för en ny mutsedel ställa sig betydligt billigare än att fullgöra arbetsskyldigheten. Dylika inmutare torde icke hava någon avsikt att bearbeta sina fyndigheter utan endast behålla dem så länge, till dess det lyckats dem att med vinst överlåta dem till andra. Här synes otvivelaktigt föreligga en osund spekulation. Något verkligt inmutareintresse, vilket behö-

ver skyddas, torde ej kunna sägas här föreligga. Dylika ommutningar, som förekomma i stort antal, kunna ej anses bidraga till att nya malmfyndigheter upptäckas.

En annan stor del av inmutningarna hava sin orsak i ett annat förhållande, som ock hänvisar på osund spekulation. En mängd personer uttaga nämligen mutsedlar å förut inmutade fyndigheter, dels i tanke att den verkliga inmutaren icke skulle hava uppfyllt alla de skyldigheter, som ålegat honom för att icke hans rätt skall kunna klandras i något avseende, dels ock för att genom hot om process, vilken alltid verkar störande på ett nytt företag, kunna tilltvinga sig penningersättning, vilken ock ofta betalas.

Den osunda spekulationen har också av en annan anledning med förkärlek omfattat inmutningsrätten. Mutsedlar hava kommit att betraktas såsom verkliga värdehandlingar, med vilka handel med fördel kan drivas. De stora rikedomar, som antagits skola vinnas ur de mera kända norrbottniska malmfälten, samt de höga pris, vilka betalats för en del mutsedlar, hava bibringat en stor del av allmänheten den tro, att nästan varje malmfyndighet utan hänsyn till dess belägenhet och kostnaden för dess tillgodogörande äger ett mycket högt värde. Till följd härav hava inmutningarna ock omfattat fyndigheter, som under en lång framtid hava ringa eller intet värde.

Det anförda visar, att en osund spekulation rått vid en stor del måhända den största delen av de inmutningar, som under senaste åren företagits i Norrbotten.'

Av de olägenheter, som beröras i nyss citerade uttalande, torde särskilt en förtjäna att ytterligare understrykas, alldenstund den är ägnad att göra sig gällande med särskild styrka under de förhållanden, varunder efterforskandet av sådana malmfyndigheter som de västerbottniska måste bedrivas, därest de skola hava utsikt att krönas med framgång.

De viktigaste ledspår eller primära indikationer till dylika fyndigheter äro lösa block av malm eller malmhaltig bergart, som av inlandsis, rinnande vatten och andra krafter förts, ofta långa vägar, från de ställen, där de lösbrutits ur fasta berget. I regeln måste sökandet efter den fyndighet, som man hoppas finna med ledning av en sådan indikation, bedrivas över ett så stort område, att det ej är praktiskt möjligt att vid undersökningsarbetets början belägga detsamma i sin helhet med inmutningar, vilka hållas försvarade så lång tid, som malmletningen behöver pågå. Underlåtelse att inmuta och försvara tillräckligt stort område kan emellertid å andra sidan hava till följd, att en konkurrent genom att taga inmutningar omkring dem, som i första hand äro föremål för upptäckarens arbete, hindrar denne från att utsträcka sina forskningar in på områden, vilka på ett senare stadium framstå såsom undersökningsvärda. Då två eller flera konkurrenter sålunda kunna hindra varandra från att rationellt arbeta på en fyndighets upptäckande, är det tydligt, att inmutningsförfarandet enligt nuvarande bestämmelser i vissa fall kan komma att lägga hinder i vägen för uppdragandet av nya malmtillgångar, i stället för att, såsom avsett varit, gynna detta mål. Att angivna olägenhet hos nu gällande lagbestämmelser icke framträtt skarpare än som skett under de senare årens undersökningar i Västerbottens län, är att tillskriva några omständigheter av tillfällig natur, som icke kunna förväntas bliva gällande framdeles.

Då med hänsyn till förevarande fyndigheters förekomstsätt föga utsikt finnes för att ett med tekniskt mindre fulländade metoder bedrivet malmletningsarbete skulle kunna leda till avsevärda upptäckter, synes intresset av att förhindra omförmälda olägenheter i det nu pågående effektiva malmletningsarbetet böra väga tyngre än de däri icke deltagandes intresse av att få verkställa inmutningar, till och med om detta senare grundar sig på ett i och för sig fullt självständigt malmletningsarbete efter gammaldags metoder.

Flera omständigheter torde för övrigt tala för att staten inom de nordligaste länen bör följa en något annan politik beträffande inventeringen av malmtillgångarna och därmed samhörande frågor än i sydligare trakter av vårt land.

Inom de mellan- och sydsvenska bergslagerna finnes av ålder en betydande enskild gruvhantering på basis av därvarande, merendels sedan gammalt kända malmförekomster. De nya fyndigheter, som där torde återstå att upptäcka med hjälp av nya vetenskapliga malmetningsmetoder, kunna i regeln förväntas förekomma i mer eller mindre nära anslutning till redan befintliga gruvföretag, vilka för övrigt oftast torde ligga närmast till att exploatera jämväl de nya fynden. Kronan är också inom dessa områden endast i relativt liten utsträckning direkt intresserad såsom jordägare.

Inom de nordligaste länen äges däremot jorden till alldeles övervägande del av kronan. Något från äldre tider bevarat bergsbruk finnes icke, och i större delen av de under de senare decennierna upptagna gruvorna är staten direkt medintressent. På ett väsentligen intimare sätt än inom de mellan- och sydsvenska bergslagerna bör staten därför vara intresserad av att själv inventera malmtillgångarna i de nordligaste länen samt reglerande följa utvecklingen av bergsbruket inom desamma.

Att det av statens organ, här Sveriges geologiska undersökning, utförda arbetet på malmfältsundersökning varit grundläggande för upptäckterna inom Skelleftefältet torde vara odisputabelt. Med hänsyn dessutom till de betydande belopp statsmedel, som kommit till användning för undersökningsarbetets utförande, torde även statens intressen av att erhålla andel i de malmtillgångar, vilka av allt att döma ännu stå att upptäcka inom området, böra tillgodoses på ett effektivare sätt än nu gällande gruvstadga medgiver.

För att Sveriges geologiska undersökning skall kunna, utan störande inverkan av nytillkommande inmutare, fullborda de geologiska undersökningarna och fullfölja de uppslag, som därunder framkomma eller som redan föreligga, torde ett åtminstone provisoriskt förbud för enskilda att verkställa inmutning inom vissa malmförande områden vara att tillråda.

Det malmförande distrikt, vars undersökande närmast avses att på detta sätt skydda, ligger till största delen inom Västerbottens län, men sträcker sig även in i Norrbottens län.

Man skulle kunna ifrågasätta att låta ett provisoriskt inmutningsförbud gälla för endast vissa socknar av de båda länen, då det med förbudet avsedda målet därigenom skulle uppnås. Vid ett sådant förfaringssätt skulle emellertid helt visst en betydande risk föreligga för att enskilda, mindre lagkuniga gruvägare icke skulle kunna hålla reda på de provisoriska särbestämmelser, som kunde komma att gälla för särskilda, inom olika socknar tilläventyrs belägna gruvutsmål. Även för de statsmyndigheter, som hava att taga befattning med gruvspörsmål, torde en dylik åtgärd förorsaka betydande svårigheter, isynnerhet sedan några år förflutit från gruvrättigheternas förvärv. Det synes därför önskvärt, att ett provisoriskt inmutningsförbud utfärdas att gälla för ett län i dess helhet.

Ämbetsverken anse sig böra ifrågasätta inmutningsförbud endast i den omfattning, som måste anses oundgängligen nödvändig för tillvaratagandet av statens intressen, och föreslå därför, att förbudet nu begränsas till Västerbottens län.

Det må därvid framhållas, att samtliga kända, större fyndigheter inom det såsom Skelleftefältet betecknade området falla inom detta län. De utom Skelleftefältet i grannskapet av kommunikationsleder belägna delarna av länet förmodas på geologiska grunder sakna malmfyndigheter och för länets fjälltrakter, varest flera fyndigheter äro kända, kan ett provisoriskt inmutnings-

förbud icke heller beräknas vara till skada, då därvarande fyndigheter för närvarande i alla fall icke kunna exploateras i brist på erforderliga kommunika-tioner.

Så intimt hopflätade med varandra som kronans och enskildas mark före-komma inom nu närmast ifrågavarande delar av Västerbottens län, synes det även nödvändigt att inskränkningen omfattar såväl krono- som enskild jord. Det förhåller sig nämligen så, att en malmindikation i form av malmblock, som hittas på enskild mark, kan visa sig komma från en fyndighet belägen på kronojord, medan omvänt en förekomst, till vilken indikationen funnits på kronojord och länge där förgäves eftersökts i fast klyft, slutligen kan visa sig böra efterforskas på enskild mark. Då det sålunda är en nödvändig förut-sättning för en framgångsrik malmletning, att denna får i lika grad utsträckas över krono- och enskild mark, och då efterforskandet av en på kronomark först påträffad malmindikation kan förhindras genom i instängningssyfte tagna in-mutningar på viss angränsande enskild mark, kan syftet med den föreslagna inskränkningen i inmutningsrätten nås, endast om inskränkningen får omfatta såväl statens som enskild mark. På grund av vad som förut anförts, torde för den systematiskt bedrivna malmletning, som har utsikt att krönas med fram-gång, inskränkningens utsträckande till enskild mark i realiteten icke innebära så mycket större intrång, än vad inmutningsförbud på enbart kronojord, d. v. s. en återgång till före ikraftträdandet av 1918 års lag rådande förhållanden, skulle utgöra, att det behöver inge några betänkligheter ur det allmännas syn-punkt. Att nedläggande av arbete och kostnader på ett utsiktslöst letande av icke sakkunniga i någon mån hämmas, torde varken från nationalekonomisk eller privat-ekonomisk synpunkt vara att beklaga.

Av intresse för föreliggande frågas behandling är även ett uttalande av riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 15 maj 1889 i anledning av en vid 1889 års riksdag i första kammaren väckt motion angående ändrad lydelse av vissa paragrafer i gruvestadgan. Riksdagen anförde:

'Med avseende å de stora rikedomar, vårt land äger uti malmfyndigheter, särskilt i de nordligaste delarna av Norrland, synes det, för att dessa rikedomar skola komma landet och dess inbyggare till gagn, vara av yttersta vikt, att dessa malmfyndigheters bearbetande och tillgodogörande verkställes med största omsorg och följdriktighet samt på ett sådant sätt, att kommande genera-tioner därav utan onödiga uppoffringar få nytta ävensom att statens intressen i övrigt i vidsträcktaste mån — så vitt möjligt och lämpligt är — tillgodoses. Staten bör därför ock vara i tillfälle att med uppmärksamhet och framgång verka i denna riktning.'

Detta uttalande avsåg närmast järnmalmstillgångarna i Norrbottens län men är numera fullt tillämpligt även på fyndigheterna inom Skelleftefältet. Jämväl ur dessa mera allmänna synpunkter synes ett inmutningsförbud vara att till-råda.

Då emellertid fullt vetenskapliga undersökningar bedrivs förutom av staten även av vissa enskilda, synes det vara obilligt att beröva dessa möjligheten att åtminstone fullfölja redan påbörjade arbeten. Det torde icke heller vara ute-slutet, att det ur det allmännas synpunkt, för ernående av vidgad kännedom om traktens mineraltillgångar, kan vara önskvärt, att enskilda även i vissa andra fall och inom vissa begränsade områden verkställa undersökningsarbeten. Särskilt blir detta fallet, om staten icke skulle önska att genom sina egna organ i erforderlig utsträckning bedriva sådana undersökningsarbeten. Rätt för Kungl. Maj:t att medgiva enskilda tillstånd att under viss tid och inom visst begränsat område verkställa inmutningar av mineralfyndigheter synes därför vara påkallad i samband med ett inmutningsförbud.

För ernående av största möjliga enkelhet och tydlighet i lagbestämmelserna

torde det vara lämpligt, att inmutningsförbudet för Västerbottens län samt den mildring däri, som skulle ligga i Kungl. Maj:ts rätt att medgiva undantag därifrån, göres till föremål för en särskild provisorisk författning, under det att 1918 års lag fortfarande synes böra bliva gällande för Jämtlands och Norrbottens län, åtminstone ännu ett år.

Frågan om inmutningsrätt till järnmalm har icke berörts i det föregående, då de undersökningar, som däri avses, röra andra fyndigheter än järnmalmsfyndigheter. Anledning torde emellertid icke föreligga att i Västerbottens län giva järnmalmen en särställning, utan synas samma bestämmelser böra gälla för samtliga inmutningsbara fyndigheter därstädes. Härvidlag torde böra framhållas, dels att järnmalmer spela en mycket underordnad roll i Västerbotten, dels att järnmalm stundom i små kvantiteter förekommer tillsammans med sulfidmalmer, varigenom man i händelse av olika regler för de olika malm-sörterna skulle kunna befara försök till missbruk, vartill ansatser icke saknats i Norrbottens län med stöd av där å kronojord gällande olika bestämmelser för järnmalm och annan malm, samt dels fördelarna av enhetliga lagbestämmelser.

På grund av vad sålunda anförts få ämbetsverken hemställa om åtgärders vidtagande för åvägabringande av ifrågavarande författningsändringar.»

Vid utlåtandet äro fogade förslag dels till lag om fortsatt tillämpning av 1918 års lag med avseende å Norrbottens och Jämtlands län, dels ock till lag angående inskränkning i rätten till inmutning för annans än kronans räkning inom Västerbottens län. Det sistnämnda förslaget har följande avfattning:

Härigenom förordnas, att från den 1926 till den 1 januari 1928 inmutning av mineralfyndighet inom Västerbottens län icke må sökas för annans än kronans räkning, där ej Konungen, på för varje fall stadgade villkor, upplåter rätt därtill för visst område och under viss tid.

Alltsedan år 1902 hava i fråga om rätten till gruvdrift inom de nordligaste delarna av landet provisoriska lagbestämmelser varit gällande. Dessa bestämmelser hava avsett s. k. odisponerad kronojord eller sålunda kronojord, som ej innehaves under ständig besittningsrätt eller är anslagen till boställe. Den 6 juni 1902 utfärdades lag, gällande för ett år, med föreskrift, att inom Norrbottens län inmutning å dylik kronojord finge ske endast för kronans räkning. Lagen förnyades sedermera och utsträcktes år 1907 att avse även Västerbottens och Jämtlands län. Genom särskilda lagar fastställdes denna inskränkning i inmutningsrätten att gälla för ett år i sänder, intill dess genom lagen den 31 maj 1918 (nr 288) innefattande särskilda bestämmelser angående rätten till inmutning inom vissa län en omläggning i vissa avseenden av den provisoriska gruvlagstiftningen kom till stånd.

1918 års lag, vilken trädde i kraft den 15 juni samma år och erhöll giltighet för de tre nordligaste länen, innefattar förbud mot inmutning å odisponerad kronojord av järnmalmsfyndigheter för annans än kronans räkning. Lagen betecknade alltså i förhållande till då gällande lagstiftning en eftergift av de inskränkningar i inmutningsrätten, vilka förut funnits påkallade ej blott för tillvaratagande av kronans omedelbara ekonomiska intresse utan även för att över huvud betrygga ett rationellt utnyttjande av mineraltillgångarna i de nordligaste landsdelarna. Endast i fråga om järnmalmsfyndigheter ansågs behov fortfarande föreligga av ett inmutningsförbud; i övrigt fanns tiden vara inne

att genom inmutningsrättens frigivande befordra en verksamhet från enskildas sida för upptäckande och bearbetande av mineralfyndigheter. Under världskrigets år hade nämligen genom importens så gott som fullständiga avstannande stor brist uppstått på vissa metaller, som för olika ändamål voro oundgängligen nödvändiga, bland dem särskilt kopparmalm, nickelmalm och svavelkis. Då de direkta åtgärder, som jämväl vidtagits för att för kronans räkning tillgodogöra dylika mineralfyndigheter, icke antogos kunna vara tillräckliga för ifrågavarande syfte, befanns det — såsom av vederbörande departementschef uttalades — med hänsyn till det dåvarande nödläget vara en bjudande nödvändighet att genom lagstiftningsåtgärder söka omedelbart åstadkomma bearbetning av sådana mineralfyndigheter, som vore upptäckta men av upptäckarna hemlighölles i avvaktan på ny lagstiftning, ävensom såvitt möjligt uppmuntra till upptäckande av nya fyndigheter. Med hänsyn till förestående allmän revision av gruvlagstiftningen och svårigheten att utan samband med denna revision upptaga principfrågor av större räckvidd ansågs den provisoriska lagen bära i huvudsak anslutas till 1884 års gruvstadga. Lagen har därför bibehållit inmutningsrätten — med undantag för järnmalmsfyndigheter — men upptager i övrigt vissa bestämmelser, vilka innefatta avvikelser från gruvstadgans föreskrifter med avseende å verkan av inmutning och det inbördes förhållandet mellan inmutare och jordägare.

Redan vid tillkomsten av 1918 års lag hade förarbeten till ny gruvlagstiftning tagit sin början. Betänkande och förslag i detta ämne avlämnades den 27 juni 1923 av särskilda sakkunniga inom justitiedepartementet. Sedan yttranden över förslaget avgivits av vissa ämbetsmyndigheter och enskilda sammanslutningar, har Kungl. Maj:t den 13 mars 1925 bestämt, att betänkandet och däröver avgivna yttranden skulle överlämnas till socialiseringsnämnden för avgivande av yttrande. Sådant yttrande har ännu ej inkommit. Såväl med hänsyn härtill som på grund av detta lagstiftningsärendes vidlyftiga beskaffenhet är det uteslutet, att förslag i ämnet kan föreläggas nästa års riksdag. I den mån den särskilda lagstiftningen för de tre nordligaste länen erhållit provisorisk karaktär i avbidan å en definitiv lösning av gruvlagstiftningsfrågan, kvarstår följaktligen skälet för en fortsatt prolongation av 1918 års lag.

Såsom framgår av det utlåtande, som gemensamt avgivits av kommerskollegium och Sveriges geologiska undersökning, föreligger denna gång fråga om införande för Västerbottens län av ett vidsträcktare inmutningsförbud än det, som innefattas i 1918 års lag. Under det att denna lag endast avser förbud för enskilda mot inmutning av järnmalmsfyndigheter å odisponerad kronojord, hava nämnda ämbetsverk nu föreslagit, att inom Västerbottens län inmutning utan Kungl. Maj:ts för särskilt fall meddelade tillstånd skall tillsvidare förbjudas beträffande alla slag av mineralfyndigheter å såväl kronojord som enskild jord. En lagstiftningsåtgärd i enlighet med ämbetsverkens hemställan skulle således erhålla större räckvidd än jämväl det inmutningsförbud, som före tillkomsten av 1918 års lag sedan åtskillig tid varit provisoriskt gällande i de nordligaste länen, i det att detta förbud endast avsåg mineralfyndigheter å odisponerad kronojord.

Ämbetsverkens utlåtande ger vid handen, att inom Västerbottens län under de senare åren fortgått ett med energi och framgång bedrivet malmletningsarbete, i främsta rummet för tillgodogörande av där upptäckta koppartillgångar. Emellertid hava ämbetsverken gjort gällande, att i det skede, vari malmletningsarbetet numera inträtt, ett gynnsamt resultat av denna verksamhet kan komma att äventyras. Då ämbetsverken med hänsyn härtill föreslagit införande av ett provisoriskt inmutningsförbud av generell innebörd i förening med bemyndigande för Kungl. Maj:t att i särskilda fall meddela dispens, torde väsentligen hava åsyftats att förebygga dels att inmutningar verkställas i spekulationssyfte utan sakliga förutsättningar till skada för en fortsatt rationell undersökning av området efter vetenskapliga metoder, och dels att på grund av konkurrens inmutningar komma att sökas enbart i ändamål att förhindra tillgodogörandet av områden, som redan inmutats av annan, eller sålunda, populärt uttryckt, i instängningsyfte.

Med avseende å befarade olägenheter av inmutningar, som företagas i rent spekulationssyfte, torde näppeligen föreligga tillräckliga skäl att nu tillita särskilda lagstiftningsåtgärder. Tendenser till en dylik inmutningsverksamhet, vilken utan tvekan måste betecknas såsom ur olika synpunkter osund och skadlig, hava ännu icke framträtt. Ej heller synes det sannolikt, att förhållandena komma att utveckla sig i sådan riktning, i varje fall icke på det sätt, som enligt vad i ämbetsverkens utlåtande erinrats på sin tid skedde inom Norrbottens län. De undersökningar, om vilka här är fråga, kunna nämligen verkställas, praktiskt taget, endast efter nyare vetenskapliga metoder, vilkas begagnande förutsätter särskilda tekniska insikter och en dyrbar apparatutrustning, den sistnämnda för övrigt till betydande del föremål för patentskydd.

Vad åter angår de uttalade farhågorna för inmutningar, som företagas i vad nyss betecknats såsom instängningsyfte, torde det icke kunna bortses från att fara för dylika åtgärder tydligen ansetts föreligga. Sålunda har vid ett tillfälle av det privata företaget, som jämte kronan huvudsakligen uppehållit malmletningsverksamheten inom Västerbottens län, sökts inmutning å ett tämligen betydande område, varvid — till följd därav, att varje inmutning avser endast en jämförelsevis obetydlig areal — ansökningen omfattade ej mindre än omkring 20,000 mutsedlar. Att dylikt kunnat förekomma torde emellertid vara att tillskriva den omständighet, att ansökningarna om inmutning icke behövt fullföljas. I annat fall torde den lösen- och stämpelavgift, som skall erläggas för mutsedlarna — 22 kronor 50 öre för varje mutsedel eller i nämnda fall sammanlagt omkring 450,000 kronor — hava verkat återhållande. Närmast synes vad sålunda förekommit böra leda till ett övervägande, huruvida ifrågavarande avgifter skola uttagas redan i anledning av ingiven ansökning om erhållande av mutsedel.

Även om alltså enligt min uppfattning icke för närvarande föreligger mera bestämd anledning till omedelbara farhågor för missförhållanden av den art, som framhållits i ämbetsverkens utlåtande, utesluter detta tydligen icke ett övervägande, huruvida nuvarande bestämmelser kunna anses ägnade att på

bästa sätt tillgodose kronans intresse, särskilt med hänsyn till de kostnader, vilka blivit nedlagda för uppdagande av mineraltillgångar i Västerbottens län. Emot ämbetsverkens förslag att fastställa ett inmutningsförbud beträffande all jord, publik såväl som enskild, synes mig emellertid kunna anmärkas, att en så vittgående förändring i den nuvarande lagstiftningen icke utan tvingande skäl bör vidtagas i nu förevarande sammanhang. De inskränkningar i inmutningsrätten beträffande malmer, vilka hittills under olika tidsperioder varit gällande, hava icke avsett annan jord än den odisponerade kronojorden. Vid prövning av det föreliggande förslaget till ny gruvlagstiftning kommer tydligen spörsmålet om inmutningsrättens bibehållande eller om övergång till ett koncessionssystem att erhålla en avgörande betydelse för hela den blivande utformningen av denna lagstiftning. Därvid kunna konsekvenserna av den ena eller andra ståndpunktens godkännande säkrare bedömas och särskilt erbjudes möjlighet till ett närmare övervägande av vissa grunder för koncessionsrättens utövande. Då jag, i enlighet med vad nyss anförts, icke kunnat anse nödvändigheten nu kräva ett dylikt ingripande i form av en provisorisk lagstiftning, har jag icke kunnat biträda ämbetsverkens hemställan i denna del. Däremot synes hinder icke böra möta att så till vida säkerställa kronans intresse, att man återgår till den före 1918 års lag gällande ordningen, eller sålunda att kronan förbehålles rätten till mineralfyndigheter å odisponerad kronojord. Närmast är, med hänsyn till vad ämbetsverken anført, en dylik åtgärd påkallad i fråga om Västerbottens län. Någon anledning torde emellertid ej föreligga att i detta avseende fastställa skiljaktiga bestämmelser för de tre nordligaste länen. Såsom jag förut erinrat, tillkom 1918 års lag för att under då rådande krisförhållanden befordra upptäckandet av andra mineralier än järnmalm. Förutsättningarna för eftergivande av det tidigare förbudet äro ej längre för handen; och på sätt de i bergmästare Asplunds utlåtande meddelade uppgifterna utvisa, hava icke inom Norrbottens och Jämtlands län upptäckts några mera betydande fyndigheter av dylikt slag, varför ett inmutningsförbud icke skulle verka rubbade på någon nu pågående malmetningsverksamhet inom dessa län.

Jag finner mig alltså böra tillstyrka, att på sätt tidigare varit stadgat, senast genom lag den 27 mars 1917 (nr 118), inom de tre nordligaste länen inmutning av mineralfyndighet å odisponerad kronojord icke må ske för annans än kronans räkning. En lag av detta innehåll torde kunna träda i kraft den 1 maj detta år, från och med vilken dag 1918 års lag skulle upphöra att gälla, tydligen dock med det förbehåll, att rättsförhållanden, vilka uppkommit på grund av inmutning enligt 1918 års lag, skola bedömas efter samma lag.

Då inmutningsrätten tidigare undergått inskränkningar genom lokala förbud, har särskild bestämmelse icke meddelats om befogenhet för Kungl. Maj:t att medgiva undantag från förbudets tillämpning. Med avseende å den nu ifrågasatta lagen torde en bestämmelse av dylikt innehåll, på sätt ämbetsverken framhållit, vara erforderlig för att möjliggöra dispens särskilt i sådana fall, där en eftergift av förbudet utgör en förutsättning för tillgodogörande av en redan under förut gällande lag förvärvat rätt. Uppenbarligen kunna ock före-

komma andra fall, i vilka hinder icke bör möta för beviljande av dispens. Då det nu icke är möjligt att i lagen närmare utforma vissa regler för dispensrättens handhavande, torde Kungl. Maj:ts befogenhet i detta avseende kunna angivas på samma sätt som för där avsedda fall skett i 1 § i lagen den 30 maj 1916 om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag.

Den nya lagens giltighetstid torde för närvarande böra bestämmas till den 1 januari 1928. I lagen synes lämpligen kunna införas en övergångsbestämelse, avfattad i överensstämmelse med slutstadgandet i 1918 års lag, på det att, därest fråga framdeles uppkommer om prolongation av lagens giltighetstid, sådan åtgärd må kunna beslutas utan iakttagande av den i § 87 regeringsformen föreskrivna ordningen.

I enlighet med de av mig nu angivna grunder har jag låtit inom justitiedepartementet upprätta förslag till *lag om inskränkning i rätten till inmutning inom vissa län.*»

Föredraganden uppläser härefter berörda förslag av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, samt hemställer, att lagrådets yttrande över förslaget måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Arvid Torold

Förslag

till

Lag**om inskränkning i rätten till inmutning inom vissa län.**

Härigenom förordnas, att inom Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län inmutning för annans än kronans räkning ej utan Konungens för särskilt fall givna tillstånd må ske å kronojord, som ej innehaves under ständig besittningsrätt eller är anslagen till boställe.

Denna lag träder i kraft den 1 maj 1926 och skall upphöra att gälla den 1 januari 1928, så framt ej Konungen med riksdagen annorlunda förordnar.

Genom denna lag upphäves lagen den 31 maj 1918 (nr 288) innefattande särskilda bestämmelser angående rätten till inmutning inom vissa län, dock att i fråga om inmutning, som skett i enlighet med bestämmelserna i sistnämnda lag, samma bestämmelser skola fortfarande tillämpas.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 9 mars 1926.

N ä r v a r a n d e :

justitierådet SVEDELIUS,
regeringsrådet PALMGREN,
justitierådet CHRISTIANSSON,
justitierådet HÖGSTEDT.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 5 februari 1926, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets yttrande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål inhämtas över upprättat förslag till *lag om inskränkning i rätten till inmutning inom vissa län*.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av kommerserådet Karl Johan Ferdinand Sidenvall.

Förslaget föranledde allenast följande yttrande av *lagrådet*:

Då enligt lagen den 13 februari 1925 om fortsatt tillämpning av lagen den 31 maj 1918 innefattande särskilda bestämmelser angående rätten till inmutning inom vissa län bestämmelserna i 2 och följande paragrafer i sistnämnda lag skola äga tillämpning med avseende å inmutning, som sökes före den 1 januari 1927, synes jämväl 1925 års lag böra uttryckligen upphävas. Härav skulle föranledas viss jämkning i övrigt av ordalagen i den föreslagna övergångsbestämmelsen.

Ur protokollet:

A. V. Stenkula.

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementetsärenden, hållet inför
Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet
å Stockholms slott den 12 mars 1926.*

N ä r v a r a n d e:

Statsministern SANDLER, statsråden OLSSON, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON, LINDERS, SCHLYTER, LARSSON, WIGFORSS, LEVINSON.

Chefen för justitiedepartementet statsrådet Nothin anmäler lagrådets den 9 mars 1926 avgivna utlåtande över det den 5 februari 1926 till lagrådet remitterade förslag till *lag om inskränkning i rätten till inmutning inom vissa län*.

Efter att hava redogjort för lagrådets yttrande anför föredraganden:

»Förevarande lagförslag har icke givit lagrådet anledning till annat uttalande än den erinran med avseende å förslaget formella avfattning, att jämväl lagen den 13 februari 1925, varigenom lagen den 31 maj 1918 förklarats skola äga fortsatt tillämpning till den 1 januari 1927, synts böra uttryckligen upphävas.

Med anledning av vad sålunda anmärkts får jag erinra, att 1925 års lag, i likhet med de föregående alltsedan år 1919 årligen utfärdade lagarna om upprätthållande av det genom 1918 års lag införda provisoriet, intet annat innehåller än ett förklarande om fortsatt giltighet under viss tid av 1918 års lag. Ehuru det vid detta förhållande synts mig klart, att genom upphävande av 1918 års lag jämväl 1925 års lag sättes ur kraft — vilket skulle ytterligare framhävas genom den i föreliggande lagförslag upptagna särskilda bestämmelsen om fortsatt giltighet i visst hänseende av 1918 års lag —, har jag, till förebyggande av den i lagrådets utlåtande tydligen förutsatta missuppfattningen att sistnämnda lag skulle i annat hänseende än det sålunda angivna kunna äga giltighet efter den ifrågasatta nya lagens ikraftträdande, låtit vidtaga den jämkning, varom lagrådet hemställt.»

Föredraganden uppläser härefter det i enlighet med vad nu anförts jämkade förslaget till *lag om inskränkning i rätten till inmutning inom vissa län* samt hemställer, att förslaget måtte, jämlikt § 87 regeringsformen, genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

H. Stefenson.